

Η Τέχνη, η Φυσική και η Εικόνα του Κόσμου

Νικήτας Χιωτίνης

Έχει γίνει πλέον από όλους κατανοητό πως οι κοινωνίες υπάρχουν, επιβιώνουν και εξελίσσονται , πάνω σε στοιχεία φαντασιακά, εξ' αιτίας δηλαδή φαντασιακών σημασιών και όχι πάνω σε στοιχεία «πραγματικά» ή αν θέλετε όχι μόνο - και μάλιστα όχι κυρίως- πάνω σε στοιχεία «πραγματικά» - με την σημερινή συρρικνωμένη έννοια του όρου αυτού - ή πάνω σε στοιχεία «οικονομικά», με την μαρξιστική έννοια του όρου. Ο ίδιος ο Marx διαβεβαίωνε πως ο Απόλλων των Δελφών ήταν για τη ζωή των Ελλήνων μία δύναμη τόσο πραγματική όσο και οποιαδήποτε άλλη, η δε υποτιθέμενη «πραγματική» Οικονομία έχει καταδήλως φαντασιακά θεμέλια : η περίφημη Πολιτική Οικονομία δεν είναι παρά επιστήμη της ανθρώπινης συμπεριφοράς και έχει πρωτίστως να κάνει με τις προτεραιότητες της ζωής των ανθρώπων , των αναγκών τους και των επιθυμιών τους, που διαμορφώνονται από σημασίες φαντασιακές , τουλάχιστον εξ' ίσου με τις όποιες «πραγματικές» ανάγκες , επιθυμίες και προτεραιότητες - και στο βαθμό βέβαια που αυτές είναι ανεξάρτητες από τις «φαντασιακές». Οι κοινωνιολόγοι σήμερα αποδέχονται πλήρως την «φαντασιακή θέσμιση των κοινωνιών» - όπως την διετύπωσε ο Κ. Καστοριάδης - και το ότι χωρίς αυτή τη φαντασιακή θέσμιση ή φαντασιακή θεμελίωση, δεν θα υπήρχε ούτε κοινωνία ούτε ιστορία¹. Οι φαντασιακές σημασίες είναι που κοινωνικοποιούν τα άτομα, τους δίνουν ταυτότητα, κριτήρια, κανόνες, αξίες και προτεραιότητες ζωής και συνέχουν την καταπληκτική ποικιλία, συνεργία και ισορροπία των θεσμών, μέσα σε μια κοινωνία.

Θα πρέπει όμως να συμπληρώσουμε κάτι πολύ βασικό πάνω στο θέμα αυτό, που είτε αγνοείται είτε δεν του δίδεται η πρέπουσα σημασία, με συνέπεια όχι μόνο την ελλειπή , αλλά την ολοσδιόλου λανθασμένη αντίληψη του Τρόπου με τον οποίον ο άνθρωπος υπάρχει, δρά, αναπτύσσεται, δημιουργεί Ιστορία : Η φαντασιακή αυτή θέσμιση των κοινωνιών οφείλεται στον Τρόπο με τον οποίον ο Άνθρωπος κάθε φορά αντιλαμβάνεται και ερμηνεύει τον Κόσμο μέσα στον οποίον βρίσκεται, με τις όποιες χωρικές, χρονικές ή άλλου είδους διαστάσεις ή ποιότητές του, καθώς και την υπαρξιακή θέση και ρόλο του μέσα σ' αυτόν, οφείλεται μάλλα λόγια στην φιλοσοφική του στάση. Οφείλεται , αυτή η φαντασιακή θεμελίωση των κοινωνιών, στην φιλοσοφική στάση των ανθρώπων ως άτομα και ως κοινωνία, κοινωνία με φιλοσοφική θεμελίωση, φιλοσοφικό συλλογικό σχέδιο και στόχο. Είναι προφανές ότι εδώ πρέπει να αντικατασταθεί ο όρος «φαντασιακή θέσμιση της κοινωνίας» με τους καταδήλως ακριβέστερους «φιλοσοφική θέσμιση της κοινωνίας» ή «οντολογική θέσμιση της κοινωνίας».

Μία προσεκτική αναδρομή στην Ιστορία , επιβεβαιώνει πως πρωταρχικό μέλημα του Ανθρώπου , βασική ,αν όχι η βασικότερη , προτεραιότητα της ίδιας του της ζωής, υπήρξε η συνδιαλλαγή του με τον κάθε φορά θεωρούμενο ως προϋπάρχοντα Κόσμο, η με τον ένα ή τον άλλο τρόπο επέκταση της χωρικής και χρονικής του εμβέλειας προς αυτόν τον προϋπάρχοντα Κόσμο , προαιώνια αρχή ή τάξη, εκπορευούσα αρχή ή ότι άλλο αυτός ο Κόσμος σήμαινε γι' αυτόν, με στόχο την ικανοποίηση της ζωτικής γι' αυτόν ανάγκης να αποκτήσει υπαρξιακή ταυτότητα και σιγουριά. Ένα από τα μέσα απόκτησης πρόσβασης σ' αυτόν, ένα από τα κατ'εξοχήν μέσα του για να

αποκτήσει πρόσβαση σε αυτόν, ένα από τα κατ' εξοχήν μέσα του για την ερωτική του – κατά την νεοπλατωνική έννοια του όρου «έρως» - συνδιαλλαγή του με αυτόν, ήταν και εξακολουθεί να είναι, η Τέχνη - παρά του ότι τα τελευταία χρόνια οι αυτοαποκαλούμενοι λειτουργοί της βρίσκονται, εν μέρει δικαίως, σε αδυναμία να προσδιορίσουν το αντικείμενό της, τις αρχές της και τους στόχους της.

Η μεγάλη σύγχυση που κατατρώχει την Τέχνη από τα τέλη του 18^{ου} αιώνας ως τις μέρες μας – δηλ. αυτό που σήμερα ονομάζουμε Τέχνη – σύγχυση καταδήλως ολοένα αυξανόμενη, οφείλεται σαφώς στην βίαιη αυτονόμησή της, στην βίαιη αποκοπή της από τις καθημερινές ανάγκες του ανθρώπου. Οι φιλόσοφοι της εποχής εκείνης πρωτοστάτησαν, συνέπραξαν ή εν πάσει περιπτώσει προθύμως επικύρωσαν και προσεχώρησαν, σε μία ιστορικά λανθασμένη θεώρηση του τρόπου και του ρόλου ύπαρξης κάποιων μέχρι τότε δραστηριοτήτων του ανθρώπου που εφεξής αυθαιρέτως ονόμασαν τέχνη, στα πλαίσια ενός ιστορικά πρωτόγνωρου και αυθαίρετου διαχωρισμού τέχνης και τεχνικής, τέχνης και γνώσης, τέχνης και επιστήμης.

Οι ιστορικοί, οι λοιποί θεωρητικοί και οι δρώντες “καλλιτέχνες”, φαίνεται έτσι σήμερα ν' αγνοούν, πως και αυτή ακόμα η αποκαλούμενη σήμερα τέχνη - δηλ. η μουσική, η γλυπτική, η ζωγραφική, η αρχιτεκτονική, η λογοτεχνία, κ.λ.π.- αποτύπωνε πάντα την προσπάθεια της κάθε εποχής να επεκτείνει την χωρική και χρονική εμβέλεια του Ανθρώπου, φέρνοντάς τον σε συνδιαλλαγή με αυτό που κάθε φορά θεωρείτο Κοσμική και Ιστορική πραγματικότητα ή Αλήθεια. Υπήρξε βασικό δομικό στοιχείο του εκάστοτε Πολιτισμού, ο δε Πολιτισμός είναι πρωτίστως ο τρόπος νοηματοδότησης της ζωής και θέσπισης προτεραιοτήτων που προκύπτουν από τον τρόπο θεώρησης του Κόσμου και της έννοιας και του ρόλου της ανθρώπινης Ύπαρξης, από την καθολικώς αποδεκτή μάλλα λόγια νοηματοδότηση της πραγματικότητας ή Αλήθειας. Η Τέχνη υπήρξε κατ' αρχήν και κατ' εξοχήν δια-Κοσμητική πράξη με την πυθαγορειανή έννοια του όρου – που έχει να κάνει με την αρμονική διάταξη του Κόσμου – υπήρξε «βασική συνιστώσα του Κόσμου και βασικός συμμετέτοχος στο μεγάλο Παιχνίδι του Κόσμου», όπως έλεγε ο Αξελόςⁱⁱ, δηλαδή ένα από τα κύρια μέσα του Ανθρώπου στην ζωτική γι' αυτόν αναζήτηση Κοσμικής υπόστασης και Υπαρξιακού ρόλου. (αλλά βεβαίως όχι μόνον αυτή : η φιλοσοφία, η πολιτική, τα μαθηματικά και ότι άλλο αποκαλούμε σήμερα επιστήμη, αυτήν την ιδέα είχαν ως κεντρικό σημείο αναφοράς τους).

Η Τέχνη της προϊστορίας έθετε τον Άνθρωπο σε συνδιαλλαγή με τον τότε Κόσμο (του), που υπήρξε κατ' αρχήν η χαοτική, η άνευ διευθύνσεων και προσανατολισμού πραγματικότητα. Αυτό μαρτυρά η δια-Κόσμηση των σπηλαίων, που δεν υπακούει σε κανενός είδους προσανατολισμό, χωρική και χρονική τάξη, με τον τρόπο που εμείς σήμερα τα αντιλαμβανόμαστε. Στην αμέσως μετέπειτα μεγαλιθική περίοδο της προϊστορίας, αυτήν την ανάγκη Κοσμικής επικοινωνίας ικανοποιούσαν τα Menhir. Πρόκειται περί τεραστίων όρθιων λίθων, έφταναν μέχρι τους 300 τόνους σε βάρος και τα 23 μέτρα σε ύψος, που τοποθετούντο ανά εκατοντάδες σε σειρές ή σε κύκλο, με προφανή συμπαντικό συμβολισμό. Η προτεραιότητα που δινόταν στην διά μέσου αυτών Κοσμική επικοινωνία ή «κοσμική επέκταση» της καθημερινής «φυσικής ζωής» είναι προφανής: δεν έχουν σωθεί κατοικίες ή άλλου είδους κτίσματα που να ικανοποιούν τις λεγόμενες καθημερινές ανάγκες, που σημαίνει ότι αυτές δεν αποτελούσαν γι' αυτούς τη αποκλειστική προτεραιότητα της ζωής τους, κάθε άλλο μάλιστα : είναι σαφές πως η ανάγκη εξήγησης του Κόσμου, εύρεσης υπαρξιακού

πεδίου αναφοράς της ανθρωπότητας , επέκτασης της εμβέλειας της καθημερινής «φυσικής» ζωής , υπήρξε αν όχι το πρωταρχικό, τουλάχιστον εκ των πρωταρχικών μελημάτων των ανθρώπων. Η Τέχνη της Αιγύπτου ενέτασσε τον Άνθρωπο και τον γήινο χώρο και χρόνο του, στον προαιώνιο και σταθερό Χώρο και Χρόνο , στον Κόσμο όπως αυτός τότε του φανερωνόταν ή γινόταν αντιληπτός , μιμούμενη και εντασσόμενη στους προαιώνιους και σταθερούς νόμους του Κόσμου αυτού , νόμους που πάσχιζαν οι Αιγύπτιοι να καταγράψουν δια του αμέσως αρμοδίου Αστρονόμου των Φαραώ - η αποστολή των οποίων Φαραώ ήταν η εξασφάλιση και διαφύλαξη αυτής της Κοσμικής συνδιαλλαγής ή επικοινωνίας. Η ιδέα της συμβολικής υλοποίησης, δηλ. της αναπαράστασης, του Κόσμου, με σκοπό την ένταξη του ανθρώπου σε αυτόν, χρειάστηκε την έμμεση σύνδεση των θεοτήτων, ή της Γεννεσιουργού Αιτίας και της Αιώνιας Τάξης, με το περιβάλλον το φυσικό, αλλά και με την «αιχμή» του, που είναι το κατασκευασμένο. Στην Αρχιτεκτονική, π.χ., βρισκόμαστε μπροστά σε χωρικές μορφές γεωμετρημένες με μαθηματική ακρίβεια και σαφήνεια, σε μία αναπαράσταση ιδεών δοσμένη σε υψηλό βαθμό αφαίρεσης, υπό τύπον Αρχετύπου. Η μέριμνα για την διαρκή παρουσία του Ανθρώπου σε αυτόν τον Κόσμο, ενισχύεται και από την προσπάθεια της «πραγματικής» αιώνιας παρουσίας του σε αυτόν, που συντελείται μέσω των ενταγμένων από τη φύση τους στο Όλον τάφων και της μουμοποίησης, δηλ. όχι μόνο μέσω της διανοητικής ή ψυχικής άρθρωσής του με το Όλον αυτό, μέσω των συμβολικών αναπαραστάσεών του. Σε αυτό άλλωστε οφείλεται και η κύρια σημασία που δινόταν στην κατασκευή Τάφων και Ναών - πολύ μικρή η σημασία στην κατασκευή των κατοικιών - με το φυσικό περιβάλλον πάντα θεωρημένο ως ενταγμένο στην Αιώνια Τάξη, και σε μεγάλο βαθμό ομοίως θεωρημένη και η καθημερινή ζωή.

Στην Ελλάδα η ερμηνεία του Κόσμου και της υπαρξιακής θέσης και ρόλου του Ανθρώπου μέσα σ' αυτόν, περιεβλήθη την μορφή του Μύθου. Οι Έλληνες κατέβασαν τους Θεούς χαμηλά στη γη, για ν' ανέβουν στην συνέχεια ψηλά μαζί τους. Αυτή η ελληνική πολιτισμική πρόταση , απετέλεσε γι' αυτούς σαφή προτεραιότητα βίου, που σαφώς εκφράζετο σε κάθε εκδήλωσή τους : στη Πολιτική , στο Θέατρο , στη συστηματική Σκέψη - αυτό που σήμερα ονομάζουμε φιλοσοφία - στην αρχιτεκτονική και στις υπόλοιπες μορφές της Τέχνης. Η πρώτη Ρωμαϊκή περίοδος - δηλ. αυτή κατά την οποία πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας ήταν η Ρώμη - δεν στάθηκε ικανή να ανακόψει την δυναμική της ελληνικής πολιτισμικής πρότασης, που οδήγησε σε μια νέα ακμή , στη λεγόμενη βυζαντινή εποχή : σαφής προτεραιότητα του βίου η «θέωση» του Ανθρώπου, η καλλιέργεια , μέσω της εκκλησιαστικής εμπειρίας, της σχέσης Θεού και Ανθρώπου. Μία από τις αυστηρότερες ποινές για τους χριστιανούς της εποχής εκείνης, υπήρξε ο αποκλεισμός τους από την θεία λειτουργία , από την καθημερινή δηλαδή προσπάθεια καλλιέργειας της Προσωπικής τους σχέσης με την εκπορευόουσα αρχή τους, το νέο Κόσμο και Αλήθεια , τον Θεό.

Αλλά και από την λεγόμενη Αναγέννηση και μετά, μέχρι τις μέρες μας, ο κάθε φορά θεωρούμενος ως Κόσμος, η κάθε φορά αντίληψη περί Πραγματικότητας ή Αλήθειας, η εκάστοτε φιλοσοφική θεμελίωση ή θέσμιση, με άλλα λόγια, των κοινωνιών, είναι που καθορίζει τον τρόπο ύπαρξης και εξέλιξής τους, είναι που καθορίζει τον τρόπο ζωής και σκέψης των ανθρώπων και τον κατ' εξοχήν τρόπο έκφρασης των μεγάλων συλλογικών στόχων, δηλ. την Τέχνη. Η σταδιακή απόρριψη των μέχρι τότε θεωρήσεων του Κόσμου, δηλ. των μέχρι τότε Οντολογιών - που κακώς ονομάζονται «θρησκείες» , με την σημερινή επικρατούσα αντίληψη περί της εννοίας του όρου

αυτού - δεν σημαίνει πως οι κοινωνίες έχουν πάψει να είναι φιλοσοφικώς θεμελιωμένες, παρά την φαινομενική οπισθοχώρηση της συστηματικής φιλοσοφικής σκέψης, που και αυτό δεν είναι αληθές : ναι μεν οι παραδοσιακά αποκαλούμενοι φιλόσοφοι εγκατέλειψαν σταδιακά κάθε προσπάθεια συστηματικής οντολογικής σκέψης, αυτή όμως δεν έπαψε να υπάρχει : οι Φυσικοί είναι αυτοί που δικαιωματικά κατέλαβαν το χώρο της Φιλοσοφίας, την διέπλασαν και την πέρασαν στις κοινωνίες τους, δημιουργώντας μία άλλη Κοσμοεικόνα, μια άλλη αντίληψη περί του Κόσμου, της έννοιας της Ύπαρξης και της πραγματικότητας, περί του Ανθρώπου και του ρόλου του μέσα σ' αυτόν τον νέο Κόσμο. Από την λεγόμενη λοιπόν Αναγέννηση, ξεκινά μία σταδιακή εγκατάλειψη όλων των μέχρι τότε υπαρξιακών πεδίων αναφοράς της ανθρωπότητας, όλων των μέχρι τότε δηλ. κοσμοεικόνων και καταλήγει στον θρίαμβο της Νευτώνιας Φυσικής. Λέγεται, π.χ., πως στην Αναγέννηση ανακαλύφθηκε η προοπτική σχεδίαση : αυτό έγινε για τον απλούστατο λόγο ότι άλλος ήταν ο Κόσμος στον Ανατολικό Χριστιανισμό και αναλόγως αναπαρίστατο στη ανατολική χριστιανική Αρχιτεκτονική και λοιπές μορφές Τέχνης, άλλος ήταν ο Κόσμος στη δυτική εκδοχή του και αναλόγως βεβαίως αναπαρίστατο στις αντίστοιχες δυτικές μορφές Τέχνης. Η Τέχνη ακολούθησε κατά πόδας, αν δεν προέβλεπε κιόλας, τους νέους Κόσμους.

Η πλήρης αποδοχή της νευτώνιας κοσμοεικόνας οδήγησε τη δυτική «επίσημη» Τέχνη των νεωτερικών χρόνων – δηλ. αυτή που τα εγχειρίδια των ιστορικών θεωρούν ως «ιστορία τέχνης» – να προσπαθεί να κατακτήσει ή να φέρει τον άνθρωπο σε συνδιαλλαγή με τον νέο νευτώνιο Κόσμο, θεωρώντας πως αυτή υπήρξε η φιλοσοφική θεμελίωση της νεωτερικής εποχής, καθόσον είχε γίνει αποδεκτή ακόμα και από τους φιλοσόφους. Αυτό στην αρχιτεκτονική φαίνεται εντονότερα, δεξ «επαναστατική» αρχιτεκτονική του 18^{ου} αιώνας, Boullée, Ledoux, Vaudoyer, Durand, την αρχιτεκτονική των μηχανικών του 19^{ου} Paxton, Eiffel, κ.λ.π. Στον 20ο αιώνα η Τέχνη ομοίως εντάσσεται και προωθεί τις νέες κοσμοεικόνες ή οντολογίες, που αντικαθιστούν σταδιακά αυτήν της νευτώνιας Φυσικής και κατ'αρχήν στο χωροχρονικό συνεχές του Einstein : Art Nouveau και Gaudí στην αρχή, στη συνέχεια Κυβισμός, Μοντέρνο κίνημα, Φουτουριστές, Clee, Kadinsky, Mondrian, De Stijl, Le Corbusier Van de Rohe, Wright, Yves Klein αργότερα, κ.λ.π. Η στη συνέχεια εξέλιξη της Φυσικής, της μόνης δηλ. εναπομείνουσας οντολογίας, ακολουθείται επίσης από την εξέλιξη της Τέχνης. Από την παρανοϊκοκριτική του Dalí έως την σύγχρονη μεταδομιστική θεώρηση της πραγματικότητας του Paul Celan, του Eisenman, του Derrida και του Tsumi, που τείνει να γίνει κεντρικό πεδίο ερεύνης των περισσότερων πανεπιστημιακών σχολών, ο νέος κβαντικός Κόσμος ακολουθείται ή και προβλέπεται. Αμφισβητείται πλέον ανοικτά ο απόλυτος χώρος και χρόνος της νευτώνιας κοσμοεικόνας του 19^{ου} αιώνα, κάθε μέχρι τώρα δογματικά παραδεκτή έννοια περί Πραγματικότητας ή Αλήθειας και κάθε προσπάθεια σύλληψής της με τους μέχρι τώρα τρόπους. Αμφισβητούνται το εδώ και το εκεί, το πάνω και το κάτω, το μπρός και το πίσω, το μέσα και το έξω καθώς και η παλαιά κραταιά σημειωτική που επέμενε πως τα αντικείμενα είναι φορείς νοημάτων σε αμφιμονοσήμαντη σχέση τους με αυτά. Αμφισβητείται το ίδιο τελικώς το νόημα, με τον τρόπο που μέχρι τώρα το διαβάσαμε, αμφισβητείται η μέχρι τώρα γραμμική χρονική συνέχεια ή διαδοχή, η ίδια τελικώς ανάγνωση ή θεώρηση της Ιστορίας. Η πραγματικότητα ή η Αλήθεια δεν αναζητώνται πλέον σε ένα είναι ή μη-είναι, αλλά σε μία διαδικασία ή σχέση, αναζητάται μία «νέα Φύση σε μία κατάσταση μη-Φυσική»ⁱⁱⁱ. Τα ερωτήματα αυτά και τα εξ αυτών έργα – ή «προτασιακά συστήματα στην πραγματικότητα», όπως θάλεγε ο Wittgenstein – είναι ίσως ακόμα αδόκιμα ή

πρωτόλεια , αλλά απολύτως μέσα στα πλαίσια της εξέλιξης αυτής της νεωτερικής οντολογίας, όπως αυτή ορίζεται από τις εξελίξεις στη Φυσική.

Βεβαίως όμως - δυστυχώς ή ευτυχώς, δεν είναι του παρόντος αυτό το τεράστιο ζήτημα – η σταδιακή οπισθοχώρηση των παλαιών οντολογιών και το προκύψαν οντολογικό κενό δεν μπόρεσαν να καλύψουν μήτε η νευτώνια εκδοχή και η εξ αυτής δαρβίνεια αντίληψη περί Ανθρώπου – που επιχειρηματολόγησε για την πλήρη αποστέρωση κάθε βαθύτερου νοήματος και ιστορικής διάστασης του ανθρώπινου βίου- μήτε η αϊνσταϊνική και η κβαντική εκδοχή . Τα δυτικά “καλλιτεχνικά” κινήματα του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνας έτσι λοιπόν μοιραίως απέτυχαν . Απέτυχαν να επικοινωνήσουν με το κοινό τους, απέτυχαν να ενσαρκώσουν συλλογικούς στόχους και αρχές, απέτυχαν να συμμετάσχουν στην νοηματοδότηση του ανθρώπινου βίου , στην ανάγκη να βρεί η ανθρωπότητα υπαρξιακό πεδίο αναφοράς της , όπως άλλωστε σαφώς και ευθαρσώς διακήρυτταν οι αρχιτέκτονες και οι υπόλοιποι δημιουργοί (και που περιέργως αυτές τους οι διακηρύξεις σχεδόν αγνοούνται από τους ιστορικούς). Υπήρξε κατάδηλη αναντιστοιχία μεταξύ του φιλοσοφικού τους περιεχομένου και των πραγματικών πεδίων αναφοράς του πνεύματος και της ψυχής των ανθρώπων ή αν θέλετε του συλλογικού ασυνειδήτου, όπως θα έλεγε ο Yung. «Ποτέ άλλοτε το περιβάλλον του ανθρώπου δεν ήταν τόσο προβληματικό και με τόσο αβέβαια υπαρξιακά θεμέλια», μας λέει ο Schulz για την μετά τον Β΄ πόλεμο παγκόσμια κατάσταση.

Πρέπει να πούμε πως αυτή η αποτυχία κάποια στιγμή συνειδητοποιήθηκε από μία σημαντική μερίδα καλλιτεχνών. Οι αρχιτέκτονες λ.χ., πως κατανόησαν τους λόγους για τους οποίους τη στιγμή που οι μοντέρνοι θαμπωμένοι από τη νέα Φυσική , διακήρυτταν την πίστη τους στη νέα αντιστορική και κατ’ουσίαν αντικοινωνική Κοσμοθεωρία^{iv} και την αποτύπωναν στα κτήριά τους, μη διερωτώμενοι τίνας είναι τελικώς αυτή η νέα Πίστη, οι λαοί αναζητούσαν σχήματα και μνήμες του παρελθόντος. Ο Σοβιετικός λαός π.χ. επιζητούσε κτήρια «νεοκλασικά» όπως απέδειξε έρευνα του Κόμμματος και τέτοια κτήρια του προσέφερε ο Στάλιν. Ο λαός δεν μπορούσε να θεωρήσει εαυτόν έξω από την Ιστορία , δηλ. και ίσως αναμολόγητα , έξω από τις παλαιότερες πίστεις του ή Κόσμους και αν δεν είχε τέτοια, προσπαθούσε να εφεύρει ή να δανειστεί για να μπορέσει να υπάρξει (περίπτωση γένεσης και εδραίωσης ΗΠΑ). Η άρνηση της Ιστορίας, δηλ. των παλαιών Κόσμων – χαρακτηριστικός π.χ., ο εξοβελισμός της από τη σχολή του Bauhaus – δεν έγινε ποτέ αποδεκτή και άρα οι πιστοί στην νέα «επίσημη» Κοσμοθεωρία «καλλιτέχνες» δούλευαν ερήμην του κοινού τους. Μια σημαντική έτσι μερίδα εξ’ αυτών, που ονόμαστηκαν “μεταμοντέρνοι”, στράφηκαν – κυρίως μετά τον Πόλεμο - προς την αναζήτηση αυτού που ο Schulz^v αποκαλεί Genius Loci¹ και ακόμα επικαλέσθησαν την Παράδοση του κάθε τόπου, «που διαφυλάττει εν πρωτογόνω αλλ’ αγνοτάτη μορφή πανάρχαιες ουσίες», όπως διακήρυττε ο Πικιώνης^{vi}. Ο στόχος σαφής : επικοινωνία με το κοινό, που, απογοητευμένο από τις «επίσημες» προτάσεις, που κατάφεραν να του δημιουργήσουν οντολογικό κενό, αναζητά υπαρξιακή ταυτότητα στις βεβαιότητες του παρελθόντος.

Σε κάθε πάντως περίπτωση, παρά του ότι «...οι κοινότητες ζούνε σ’ άλλο γαλαξία...», όπως μας βεβαιώνει το γνωστό τραγούδι του Σαββόπουλου, η σύγχρονη

¹ αυτήν την στροφή εμείς την αποκαλούμε πέρασμα από το τοπίο στον Τόπο

Φυσική εισαγάγει την σημερινή ανθρωπότητα ολοένα και πιο αμετάκλητα στη μετα-νευτώνια εποχή της, έχοντας στρέψει τις έρευνές μας προς μία ολωσδιόλου νέα θεώρηση της Πραγματικότητας, του Χώρου και του Χρόνου, του Κόσμου και της Ιστορίας. Το εντυπωσιακό είναι πως καταλήγει σε οντολογικά συμπεράσματα όμοια ή συνάδοντα με παλαιότερες οντολογίες, ξεχασμένες στις Παραδόσεις των λαών^{vii}. Η αναμέτρηση της Τέχνης με τον Κόσμο ή η ερωτική συνδιαλλαγή της με αυτόν, θα συνεχιστεί, πολλές φορές προβλέποντάς τον ή και δημιουργώντας τον. Αυτό άλλωστε συνιστά και την βασική συνιστώσα της Ιστορίας, που, παρά τις παλαιότερες γεγκελιανές αλλά και τις πλέον πρόσφατες εξαγγελίες περί δήθεν επερχομένου τέλους της, θα συνεχιστεί ή θα αναδημιουργηθεί.

-.-.-

ⁱ Καστοριάδης Κορνήλιος, «Η φαντασιακή θέσμιση των κοινωνιών», Εκδόσεις Ύψιλον, Αθήνα 1992

ⁱⁱ Αξελός Κώστας, «Ορίζοντες του Κόσμου», εκδ. Δωδώνη 1975

ⁱⁱⁱ Eisenman Peter, «Futilite des objets : decomposition et difference», Art Press-Hors seri No 2, Juin-Juillet-Aout 1983

^{iv} Γιανναράς Χρήστος, «Μετα-νεωτερική Μετα-φυσική», εκδ. Δόμος 1993

^v Norberg-Schulz C., «La signification dans l' architecture occidentale», ed. P.Mardaga, Bruxelles 1974

^{vi} Πικιώνης Δημήτρης, “ Κείμενα Δημήτρη Πικιώνη”, το κείμενο «Η λαϊκή μας Τέχνη και ‘μείς», εκδ. Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1985.

^{vii} Γιανναράς Χρήστος, «Μετα-νεωτερική Μετα-φυσική», εκδ. Δόμος 1993